

Πεντηκοστάριον Χαρμόσουνον

Τὸ Ταξίδι Συνεχίζεται
μέσα στὸ Φῶς τῆς Ἀναστάσεως
πρὸς τὴν Δόξα τῶν Ἑσχάτων

■ Μία Μεγάλη Δεσποτική Ἑορτή

Ἡ Ἑορτὴ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς*

Σὲ λίγους πιστοὺς εἶναι γνωστὴ ἡ Ἑορτὴ, μὲ τὴν ὁποία θὰ ἀσχολη-
θοῦμε τώρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς καὶ μερικοὺς ἄλλοις Χριστιανούς,
ποὺ ἔχουν ἓνα στενότερο σύνδεσμο μὲ τὴν Ἐκκλησία μας, οἱ πε-
ρισσότεροι δὲν γνωρίζουν κἂν τὴν ὕπαρξί της. Λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ
ἐκκλησιάζονται κατ' αὐτὴν καὶ περισσότεροι δὲν ὑποπτεύονται κἂν ὅτι
τὴν Τετάρτη μετὰ τὴν Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου πανηγυρίζει ἡ Ἐκκλη-
σία μίᾳ μεγάλῃ Δεσποτικῇ Ἑορτῇ, τὴν Ἑορτὴ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.
Καὶ ὅμως κάποτε ἡ Ἑορτὴ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς ἦταν ἡ μεγάλη Ἑορτὴ
τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ συνέτρεχαν κατ'
αὐτὴν στὸν μεγάλο Ναὸ πλήθη λαοῦ.

* * *

Δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ ἀνοίξη τὴν Ἐκθεσί τῆς Βασιλείου Τάξεως
(Κεφ. 26) τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ ἐπίσημο
Τυπικὸ τοῦ Ἑορτασμοῦ, ὅπως ἐτελεῖτο μέχρι τὴν Μεσοπεντηκοστὴ τοῦ
ἔτους 903 στὸν Ναὸ τοῦ Ἁγίου Μωκίου στὴν Κωνσταντινούπολι, μέχρι
δηλαδὴ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔγινε ἡ ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Αὐτοκράτο-
ρος Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ (11 Μαΐου 903).

Ἐκεῖ ὑπάρχει μίᾳ λεπτομερῆς περιγραφή τοῦ λαμπροῦ πανηγυρι-
σμοῦ, ποὺ καταλαμβάνει ὀλόκληρες σελίδες καὶ καθορίζει μὲ τὴν γνω-
στὴ παράξενη βυζαντινὴ ὁρολογία, πῶς ὁ Αὐτοκράτωρ τὸ πρῶτὴ τῆς Ἑορ-
τῆς, μὲ τὰ ἐπίσημα βασιλικά του ἐνδύματα καὶ
τὴν συνοδεία του, ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸ ἱερὸ
Παλάτιο γιὰ νὰ μεταβῇ στὸν Ναὸ τοῦ
Ἁγίου Μωκίου, ὅπου θὰ ἐτελεῖτο ἡ
Θεῖα Λειτουργία. **Σ**ὲ λίγο ἔφθανε ἡ
λιτανεῖα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πατρι-
άρχη, καὶ Βασιλεὺς καὶ Πατριάρχης

εισήρχοντο ἐπισήμως στὸν Ναό. Ἡ Θεία Λειτουργία ἐτελεῖτο μὲ τὴν συνήθη στὶς μεγάλες Ἑορτὲς βυζαντινὴ μεγαλοπρέπεια. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν, ὁ Αὐτοκράτωρ παρέθετε πρόγευμα, στὸ ὁποῖο παρεκάθητο καὶ ὁ Πατριάρχης. Καὶ πάλι ὁ Βασιλεὺς, ὑπὸ τὶς ἐπευφημίες τοῦ πλήθους «Εἰς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς χρόνους ὁ Θεὸς ἀγάγει τὴν βασιλείαν ὑμῶν» καὶ μὲ πολλοὺς ἐνδιαμέσους σταθμούς, ἐπέστρεφε στὸ ἱερὸ Παλάτιο.

Ἀλλὰ, καὶ στὰ σημερινὰ μας λειτουργικὰ βιβλία, στὸ Πεντηκοστάριον, βλέπει κανεὶς τὰ ἴχνη τῆς παλαιᾶς λαμπρότητος τῆς Ἑορτῆς αὐτῆς. Παρουσιάζεται σὰν μία μεγάλη Δεσποτικὴ Ἑορτὴ, μὲ τὰ ἐκλεκτὰ της Τροπάρια καὶ τοὺς διπλοὺς της Κανόνες, ἔργα τῶν μεγάλων ὑμνογράφων, τοῦ Θεοφάνους καὶ τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης, μὲ τὰ Ἀναγνώσματά της καὶ τὴν ἐπίδρασί της στὶς πρὸ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν Κυριακὲς καὶ μὲ τὴν παράτασι τοῦ ἑορτασμοῦ της ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρες, κατὰ τὸν τύπο τῶν μεγάλων Ἑορτῶν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἔτους.

* * *

Ποιὸ ὅμως εἶναι τὸ θέμα τῆς ιδιορρύθμου αὐτῆς Ἑορτῆς; Ὅχι πάντως κανένα γεγονός τῆς Εὐαγγελικῆς Ἱστορίας. Τὸ θέμα της εἶναι καθαρὰ ἑορτολογικὸ καὶ θεωρητικὸ.

Ἡ Τετάρτη τῆς Μεσοπεντηκοστῆς εἶναι ἡ 25ῃ ἀπὸ τοῦ Πάσχα καὶ ἡ 25ῃ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέρα. Σημειώνει τὸ μέσον τῆς περιόδου τῶν 50 μετὰ τὸ Πάσχα ἑορτασίμων ἡμερῶν. Εἶναι δηλαδὴ ἓνας σταθμὸς, μία τομὴ.

Ῥωαῖα τὸ τοποθετεῖ τὸ πρῶτο Τροπάριο τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἑορτῆς:

«Πάρεστιν ἡ μεσότης ἡμερῶν, τῶν ἐκ σωτηρίου ἀρχομένων ἐγέρσεως Πεντηκοστῆ δὲ τῆ θείᾳ σφραγιζομένων, καὶ λάμπει τὰς λαμπρότητας ἀμφοτέρωθεν ἔχουσα καὶ ἐνοῦσα τὰς δύο καὶ παρεῖναι τὴν δόξαν προφαίνουσα τῆς δεσποτικῆς Ἀναλήψεως σεμνύνεται».

Χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἔχη δικό της θέμα, ἡ ἡμέρα αὐτὴ συνδυάζει τὰ θέματα, τοῦ Πάσχα ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀφ' ἑτέρου, καὶ «προφαίνει» τὴν δόξαν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου,

ποὺ θὰ ἑορτασθῆ μετὰ ἀπὸ 15 ἡμέρες.

Ἀκριβῶς δὲ αὐτὸ τὸ μέσον τῶν δύο μεγάλων Ἑορτῶν ἔφερνε στὸ νοῦ καὶ ἓνα ἐβραϊκὸ ἐπίθετο τοῦ Κυρίου, τὸ «Μεσσίας». Μεσσίας στὰ ἑλληνικὰ μεταφράζεται Χριστός. Ἀλλὰ ἠχητικὰ θυμίζει τὸ μέσον.

Ἔτσι καὶ στὰ Τροπάρια καὶ στὸ Συναξάριο τῆς ἡμέρας ἡ παρετυμολογία αὐτὴ γίνεται ἀφορμὴ νὰ παρουσιασθῆ ὁ Χριστὸς σὰν Μεσσίας

–μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, «μεσίτης καὶ διαλλάκτης ἡμῶν καὶ τοῦ αἰωνίου Αὐτοῦ Πατρός». «Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τὴν παροῦσαν ἑορτὴν ἑορτάζοντες καὶ Μεσοπεντηκοστὴν ὀνομάζοντες, τὸν Μεσσίαν τε ἀνυμνοῦμεν Χριστόν», σημειώνει ὁ Νικηφόρος Ξανθόπουλος στὸ Συναξάριο.

Σ' αὐτὸ βοήθησε καὶ ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ, ποὺ ἐξελέγη γιὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ (Ιω. ζ' 14-30). **Μ**εσοῦσης τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ὁ Χριστὸς ἀνεβαίνει στὸ Ἱερὸ καὶ διδάσκει. **Ἡ** διδασκαλία Του προκαλεῖ τὸν θαυμασμό, ἀλλὰ καὶ ζωντὰ ἀντιδικία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν διδασκάλων. **Εἶ**ναι Μεσσίας ὁ Ἰησοῦς ἢ δὲν εἶναι; **Εἶ**ναι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἐκ Θεοῦ ἢ δὲν εἶναι; **Ν**έο λοιπὸν θέμα προστίθεται: ὁ Χριστὸς εἶναι διδάσκαλος. **Αὐ**τὸς ποὺ ἐνῶ δὲν ἔμαθε γράμματα κατέχει τὸ πλήρωμα τῆς σοφίας, γιὰ τὴν εἶναι ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ ἢ κατασκευάσασα τὸν κόσμον. **Α**κριβῶς ἀπὸ αὐτὸν τὸν διάλογο ἐμπνέεται μεγάλο μέρος τῆς ὑμνογραφίας τῆς Ἑορτῆς.

Ἐκεῖνος ποὺ διδάσκει στὸν Ναό, στὸ μέσον τῶν διδασκάλων τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, στὸ μέσον τῆς Ἑορτῆς, εἶναι ὁ Μεσσίας, ὁ Χριστὸς, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. **Αὐ**τὸς ποὺ ἀποδοκιμάζεται ἀπὸ τοὺς δῆθεν σοφοὺς τοῦ λαοῦ Του εἶναι ἡ τοῦ Θεοῦ Σοφία.

Ἐκλέγομε ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ τροπάρια, τὸ Δοξαστικὸ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ πλ. δ' ἤχου:

«**Μ**εσοῦσης τῆς Ἑορτῆς διδάσκοντός Σου, Σωτήρ, ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι: Πῶς οὗτος οἶδε γράμματα, μὴ μεμαθηκώς; ἀγνοοῦντες ὅτι Σὺ εἶ ἡ Σοφία ἢ κατασκευάσασα τὸν κόσμον. **Δ**όξα Σοι».

Λίγες σειρὲς πιὸ κάτω στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου, ἀμέσως μετὰ τὴν περικοπὴ ποὺ περιλαμβάνει τὸν διάλογο τοῦ Κυρίου μὲ τοὺς Ἰουδαίους «Τῆς ἑορτῆς μεσοῦσης», ἔρχεται ἓνας παρόμοιος διάλογος, ποὺ ἔλαβε χώραν μεταξὺ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἰουδαίων «τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς Ἑορτῆς», δηλαδὴ κατὰ τὴν Πεντηκοστή.

Αὐτὸς ἀρχίζει μὲ μία μεγαλήγορο φράσι τοῦ Κυρίου. «**Ἐ**άν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος» (Ιω. ζ' 37-38).

Καὶ σχολιάζει ὁ Εὐαγγελιστὴς. «**Τ**οῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν» (Ιω. ζ' 39).

Ἄν ἔχει σημασία ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Κυρίου δὲν ἐλέγχθησαν κατὰ τὴν Μεσοπεντηκοστή, ἀλλὰ λίγες ἡμέρες ἀργότερα.

Ποιητικὴ ἀδεία μπῆκαν στὸ στόμα τοῦ

Κυρίου στην όμιλία Του κατά την Μεσοπεντηκοστή. **Τ**αίριαζαν ἐξ ἄλλου τόσο πολὺ μὲ τὸ θέμα τῆς Ἑορτῆς. **Δ**ὲν μπορούσε νὰ βρεθῆ πιὸ παραστατικὴ εἰκόνα γὰ νὰ δειχθῆ ὁ χαρακτήρ τοῦ διδακτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. **Σ**τὸ διψασμένο ἀνθρώπινο γένος ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἦλθε σὰν Ὑδωρ Ζῶν, σὰν ποταμὸς Χάριτος ποὺ ἐδρόσισε τὸ πρόσωπο τῆς γῆς.

Ο Χριστὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς Χάριτος, τοῦ ὕδατος τοῦ ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον, ποὺ ξεδιψᾷ καὶ ἀρδεύει τὶς συνεχόμενες ἀπὸ βασιανιστικὴ δίψα ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων. **Π**οὺ μεταβάλλει τοὺς πίνοντας σὲ πηγές. **«Ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσι ὕδατος ζῶντος»** (Ιω. ζ' 38). **«Καὶ γενήσεται αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον»**, εἶπε στὴν Σαμαρείτιδα (Ιω. δ' 14). **Π**ηγὴ ποὺ μετέτρεψε τὴν ἔρημο τοῦ κόσμου σὲ θεοφύτευτο παράδεισο ἀειθαλῶν δένδρων φυτευμένων παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τὸ γόνιμο αὐτὸ θέμα ἔδωσε νέες ἀφορμὲς στὴν ἐκκλησιαστικὴ ποίησι καὶ στόλισε τὴν Ἑορτὴ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς μὲ ἐξαιρέτους ὕμνους.

Διαλέγομε τρεῖς, τοὺς πιὸ χαρακτηριστικούς:

• **Τ**ὸ Κάθισμα τοῦ πλ. δ' ἤχου πρὸς τὸ «Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον», ποὺ ψάλλεται μετὰ τὴν γ' Ὠδὴ τοῦ Κανόνος στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου:

«Τῆς Σοφίας τὸ ὕδωρ καὶ τῆς Ζωῆς ἀναβρύζων τῷ κόσμῳ, πάντας, Σωτήρ, καλεῖς τοῦ ἀρύσασθαι σωτηρίας τὰ νάματα· τὸν γὰρ θεῖον Νόμον Σου δεχόμενος ἄνθρωπος, ἐν αὐτῷ σβεννύει τῆς πλάνης τοὺς ἄνθρακας. Ὅθεν εἰς αἰῶνας οὐ διψήσει, οὐ λήξει τοῦ κόρου Σου Δέσποτα, Βασιλεῦ ἐπουράνιε. Διὰ τοῦτο δοξάζομεν τὸ κράτος Σου, Χριστέ ὁ Θεός, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν αἰτούμενοι καταπέμψαι πλουσίως τοῖς δούλοις Σου».

• **Τ**ὸ Ἀπολυτίκιο καὶ τὸ Κοντάκιο τῆς Ἑορτῆς, τὸ πρῶτο τοῦ πλ. δ' καὶ τὸ δεῦτερο τοῦ δ' ἤχου:

«Μεσοῦσης τῆς Ἑορτῆς διψῶσάν μου τὴν ψυχὴν εὐσεβείας πότισον νάματα· ὅτι πᾶσι, Σωτήρ ἐβόησας· Ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς Με καὶ πινέτω. Ἡ πηγὴ τῆς Ζωῆς, Χριστέ ὁ Θεός, δόξα Σοι».

«Τῆς Ἑορτῆς τῆς Νομικῆς μεσαζούσης ὁ τῶν ἀπάντων Ποιητῆς καὶ Δεσπότης πρὸς τοὺς παρόντας ἔλεγες, Χριστέ ὁ Θεός· Δεῦτε καὶ ἀρύσασθε ὕδωρ ἀθανασίας. Ὅθεν Σοι προσπίπτομεν καὶ πιστῶς ἐκβοῶμεν· Τοὺς οἰκτιρμούς Σου δώρησαι ἡμῖν, Σὺ γὰρ ὑπάρχεις πηγὴ τῆς ζωῆς ἡμῶν».

- **Κ**αὶ τέλος τὸ ἀπαράμιλλο Ἐξαποστειλᾶριο τῆς Ἑορτῆς:
 «**Ὁ** τὸν κρατῆρα ἔχων τῶν ἀκενώτων δωρεῶν, δός μοι
 ἀρύσασθαι ὕδωρ εἰς ἄφειν ἀμαρτιῶν· ὅτι συνέχομαι δίψη,
 εὐσπλαγγχε μόνε Οἰκτίρμον».

* * *

Αὐτὴ μὲ λίγα λόγια εἶναι ἡ Ἑορτὴ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς. Ἡ ἔλλειψις ἱστορικοῦ ὑποβάθρου τῆς στέρησε τὸν ἀπαραίτητο ἐκεῖνο λαϊκὸ χαρακτῆρα, ποὺ θὰ τὴν ἔκανε προσφιλῆ στὸν πολὺ κόσμο.

Καὶ τὸ ἐντελῶς θεωρητικὸ της θέμα δὲν βοήθησε τοὺς Χριστιανούς, ποὺ δὲν εἶχαν τὶς ἀπαραίτητες θεολογικὲς προϋποθέσεις, νὰ ξεπεράσουν τὴν ἐπιφάνεια καὶ νὰ εἰσδύσουν στὴν πανηγυριζόμενη δόξα τοῦ Διδασκάλου Χριστοῦ, τῆς Σοφίας καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τῆς Πηγῆς τοῦ ἀκενώτου Ὑδατος.

Συνέβη μὲ αὐτὴ κάτι ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνο ποὺ συνέβη μὲ τοὺς περιφήμους Ναοὺς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ποὺ ἀντὶ νὰ τιμῶνται στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὡς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποῖου ἀνηγέρθησαν, κατήντησαν, γιὰ τοὺς ἰδίους λόγους, νὰ πανηγυρίζουν στὴν Ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς ἢ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἢ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἢ τῶν Εἰσοδίων ἢ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἢ καὶ αὐτῆς τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Σοφίας καὶ τῶν τριῶν θυγατέρων της Πίστεως, Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης. □

(*) <https://www.imaik.gr/?cat=63>. ● Ἐπιμέλ. ἡμετ.